

JULETUR LØRDAG 15. DESEMBER 2018 – TUR TIL TRADISJONSRIKE STEDER I TELEMARK – NES KIRKE – NYHUS GÅRD/GALLERI – NUTHEIM GJESTGIVERI

Ja visst skal vi ha juletur i år også! Og vi skal inn i Telemarks «soger og segn». Som vanlig starter vi fra **parkeringsplassen vest for Skagerak Arena**. Her står **LB-buss** klar med **Jostein Gjærum** ved rattet, og **kl.09.30** drar vi av gårde. Etter ¼ timers kjøretur stanser vi ved den interessante **Nes kirke**, som ligger på en odde i Norsjø. Kirken er fra 1100-tallet, og riksantikvar Harry Fett omtalte koret i kirken som «det vakreste intime rom som er bevart i Norge». Her får vi en interessant omvisning før vi drar den korte veien bort til **Nyhus Gård**, særlig kjent for frukt dyrking. **Holtskogfamilien** som driver gården, er også kunstinteressert, og galleriet deres byr på interessant bildekunst. Hvert år har de også et variert julemarked, og skulle vi kjenne sulten begynne å melde seg, er det vafler og kaffe/te å få kjøpt. Vi gir oss god tid før vi kjører videre mot Seljord. Her har vi stoppet mange ganger tidligere, så vi drar videre nordover og håper å få med oss en «forteller» om bord i bussen. Landskapet her er jo spekket med «Soger og Segn» med Guro Heddeli inn mot Lifjell og Kivlemøyane inn mot Skorve. Her har fortellerkunst og malerkunst et særlig tyngdepunkt. I de bratte bakkene opp fra Flatdal ligger **Nutheim Gjestgiveri**, med kunst og historie i veggene. Malerbrødrene **Grøstad** har selvsagt satt sitt preg på interiør og utsmykking, og vi får en interessant omvisning i bygningene før vi går til bords. En rikholdig julemiddag venter oss, og mens vi nyter kaffe og julebakst, tar **Ånond Versto** frem fela si og spiller noen slåtter. Som vanlig blir det tungt å bryte opp i godt lag, men Jostein venter oss med varm buss **ca.kl.18.30**, og vi setter kursen hjemover. Underveis korter vi tid og vei med utlodning, noe som har vært populært på tidligere turer. Vi regner med å være tilbake i Skien senest **kl.20.30**.

Pris for turen med 40 påmeldte er kr.850,- pr. person som omfatter:

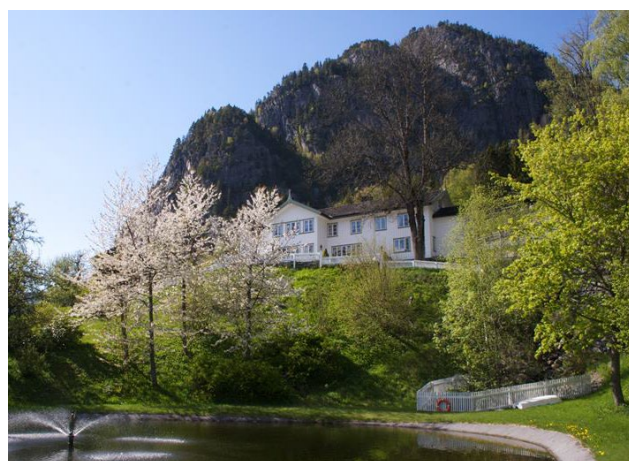
- Tur/retur Nutheim m/LB-Tur buss
- Omvisning i Nes kirke, Sauherad
- Besøk på Nyhus Gård, m/julemarked, malerutstilling m.m
- Omvisning på Nutheim m/maleri og antikke samlinger
- Julemåltid (ribbe/medister/pølser + dessert og kaffe
- Slåttemusikk v/Ånond Versto

Bindende påmelding snarest og innen 20.november til:

Ingrid Sørbo mob.977 37 970

Kari Forsberg mob.467 88 712

Turkonto: 2610.18.87285

Gi beskjed ved påmelding om ønsket betalingsform: (nettbank/bankgiro)

KRIGSÅRENE - SLIK EN SKOLEJENTE OPPLEVDE DEM

Ingrid Sørbø fortsetter med sin fortelling fra krigen – se Brynet nr. 2 og 3 av 2018.

- På høstkveldene satt vi sammen med mamma på kjøkkenet og klippet opp gamle, avlagte klær og nøstet opp strimlene. Dette skulle sendes til veving av gulvryer, og hver trevl ble benyttet. Vi var to søstre i voksealderen, og stadig var det noe som måtte fornyes. Da var det omsøm som gjaldt, og tidligere avlagte klær fikk et nytt liv. Men enkelte plagg var nok et større offer enn andre. Farmors brudekjole fra 1877, som vi barn hadde kledd oss ut i, ble uten betenkeligheter ofret for å gi søsteren min kjole til konfirmasjonsoverhøringen. Den side, hvite ullkjolen med den vepsesmale taljen og 24 slåtte silkeknapper fra hals til fot ble ofret, sprettet opp og farget blå og sydd om til konfirmanten! De små, hvite, håndlagde silke-knappene var det eneste som var igjen og kunne vitne om et staselig plagg fra en svunnen tid. Sko var det verre med; mange fikk nok ødelagt føttene sine for lang tid fremover, for med føtter som vokste var det jo stadig behov for fornyelser. I løpet av krigsårene kom de forskjellige erstatninger og utgaver bl.a. av fiskeskinn. Noen var til og med laget av papirhyssing! De kunne nok være smarte å se på, men regnvær – nei, det tålte de ikke! Ved en anledning måtte mamma skrive i meldingsboken til søsteren min at hun måtte bli hjemme fra skolen fordi skoene var for våte. Og skomaker Sørve hadde alltid mer enn nok å gjøre med reparasjoner. I tillegg til de underligste erstatninger kom også cellullen, som ikke akkurat var hudvennlig. Strømpene klødde i hasene, og vi syntes formelig treflisene sto ut av plaggene. Men heldigvis hadde vi mange gamle strømper som bare måtte fornyes i foten, og det ble faktisk så vanlig å erstatte hullete strømpføtter, at noen så en fortjeneste i dette og tok imot til reparasjon.

Ingrid Sørbø (Sjøberg) 12 år

Etter hvert kom det på markedet matvarer og nytelsesmidler i form av erstatninger, de fleste vil nok aldri bli produsert igjen. Kaffeerstatning med erter som hovedingrediens, kunstig eggepulver og mye annet. Best av alt husker jeg vel B-såpen, som aldeles ikke hadde de kvaliteter som kjennetegner et såpestykke -lysgrønn med kunstig «godlukt», men ute av stand til å skumme. Det var det daglige behov som drev folk til både bytting av varer og reiser til bondegårder utenfor byen for å kunne skaffe seg nødvendig mattilskudd. Og hver liten jordflekk ble benyttet til dyrking av poteter og grønnsaker. Og i bær sesongen gikk togene til skogs, fullstappet med folk på jakt etter bær. Mamma fikk nok mange tips av kundene i butikken, for en sommer gikk vi til innkjøp av tobakksplanter! Nei, mamma røykte ikke, men her var det et verdifullt byttemiddel. Plantene fikk godt stell i haven vår, og når høsten kom var det tid for å plukke bladene, som ble hengt til tork på klessnorene. Når den prosessen var over, ble de sendt til T.M.Nilsens tobakksfabrikk i Larvik, og så - etter noen tid - fikk vi en kartong fra fabrikk, og de ferdige tobakspakkene var klar til å bli omsatt i nødvendige matvarer eller kontanter! Krigsårene kom selvsagt også til å prege skolegangen, ikke bare fag og lærere, men også lokalitetene. Mens jeg fremdeles gikk på Lunde barneskole, måtte vi en tid få undervisningen vår i kjelleren på Baptistkirken. Og da jeg senere ble overført til Gimsøy skole, opplevde klassene å bli midlertidig flyttet til Bratsbergkleiva skole, fordi lokalene på Gimsøy skulle disponeres midlertidig til troppeforflytninger.

Det ble lange skoleveier til fots, og over fabrikkene på Klosterøya lå det alltid en dampende illeluktende sky som fikk oss skolejenter til å konkurrere om å holde pusten lengst når vi gikk gjennom området på vei til Gimsøy. Om vinteren lå Klosterfossen innhyllet i frostrøyk, og både brua og trærne som bøyd seg over den brølende fossen var stivnet i hvit kulde. Her var det om å gjøre å komme seg fort over! Også skolefagene ble preget av okkupasjonen, - skrivemåten i norsk ble veldig radikal, og det språklige valgfaget ble selvsagt tysk. Det var nok håndarbeid og matlaging som mer enn noe annet ble preget av mangler. I håndarbeidstimen måtte vi ta med ting hjemmefra som skulle settes i stand, det kunne være strømpestopping, lapping av håndklær eller andre reparasjoner. Vi broderte på stiesekker og strikket miniutgave av strømper. Matlagingstimen var også en stor utfordring for skolen, for hva var det å få? Det ble mange retter som begynte med «krise», enten det dreide seg om kålrot eller poteter som hovedingrediens. Et vanlig fag i skolen den gangen var skolehage. Det var nok frivillig, men under krigen, da det meste var mangelvare, var det rift om plassene i skolehagen. Lærer Olav Engebretsen lærte oss å «spavende» jorda, og passet senere på at vi kom for å vanne parsellen vår. Om ikke alt var like vellykket ved innhøstingen, fikk vi ros når grøden ble brakt i hus. Når det dreide seg om fritidssysler hadde vi ikke så store krav. De fleste barn holdt seg

nok innendørs «etter mørkets frembrudd», og hvis vi en sjelden gang gikk på Rådhusbiografen for å se en svensk film tillatt for barn, ja så var det rett hjem etterpå! Gatelysene hadde svake, blå pærer, og møtte vi noen på veien hjem kunne vi høre lyden fra dynamolommelykten deres lang vei! Og vi hadde selvlysende nåler på jakkeslaget! Om sommeren gikk vi til Falkumlia for å bade. Der var det en jente- og gutteavdeling, adskilt med en sentral trapp. På begge sider røde brakker med grønne dører inn til små rom for klesskift. Det var alltid en spesiell lukt i disse små kottene, og solvarmen forsterket lukten av fuktig badetøy blandet med dunsten av fett og gamle matpakker. Og utenfor skramlet guttene nedover på rutsjebanen og landet i vannet med skrik og skrål. Sommeren 1942 ferierte bestevenninnen min i Nystrand, og jeg ble invitert med. Vi tok toget fra Skien G, nede i sentrum, og siden Nystrand var innenfor det tillatte området en lovlig kunne forflytte seg, var det bare å dra. Den sommeren lærte jeg å svømme! Krigen som raste ute verden merket vi heldigvis ikke ofte. Selvsagt gikk flyalarmen av og til, vi bodde jo ikke langt fra aktuelle bombemål på Herøya, men jeg kan ikke huske vi noen gang gikk i kjelleren. Lyden av alarmen derimot, glemmer jeg aldri, den var kvalmende uhyggelig når den avbrøt kveldshyggen, og når vi etter en stund hørte fjern flydur, ventet vi i åndeløs spenning inntil signalet for «faren over» tutet gjennom nattemørket. Det var jo om å gjøre at bebyggelsen ikke skulle bli oppdaget fra flyene, og de sorte blendingsgardinene med tette kanter mot vinduskarmen slapp ikke ut en lysstråle.

En natt ble mamma vekket av kraftig banking på ytterdøra, og da hun lukket opp kom det inn 4-5 tyske soldater. De påsto at det ikke var skikkelig blendet, men trakk seg ut igjen etter å ha kontrollert blindingen. Mamma, som skjelvende og livredd hadde stått der i nattkjolen, mens soldatene hadde stilt seg rundt stuebordet, fortalte senere, gang på gang om den uhyggelige opplevelsen, og morgenen etter kunne vi barn se merkene etter soldatenes skobesparere på stuegulvet. Senere ble det klart at den sannsynlige grunnen til det nattlige besøket var at det hadde gått rykter om at motstandsfolk hadde hatt møter i et lite rom i sidebygningen vår. Dette var helt ukjent for mamma. Det hendte av og til at hemmelige aviser ble levert mamma, men de forsvant like fort som de kom, og ved et par anledninger fikk vi æren av å være budbærer. Den siste krigsjulen sto som vanlig juletreet vår fint pyntet i salongen, med norske og svenske flagg og generasjonsgammel julepynt. Men det enkle julemåltidet med hermetikk og kriseblandinger, var nok langt fra førkrigstidens deilige middager, hvor hele familien med pappa og den voksne halvbroren vår var samlet rundt et festlig julebord, dekket med stettglass og det fineste serviset og lystige, svenske julesanger lød gjennom stuene. Og da en, etter en lang, deilig kveld med sang og lek, kunne henge den røde fløyelskjolen over stolryggen- klar for neste dag. For det var jo ikke ende på julen!

ELEKTRISITET ER FARLIG DET

Av Torbjørn Wahlstrøm

Laugstol Bruk startet som tresliperi i 1873 med vannfallet innerst i Hjellevannet som drivkraft for slipesteinene. Dette vannfallet fant noen kloke hoder ut at også kunne benyttes til annet enn å drive noen slipesteiner. Dynamoen var oppfunnet, og den gav andre muligheter. Den 2. september 1885 kunne Laugstol Bruk annonsere i Varden under overskriften "Elektrisk Belysning": "De der måtte ønske elektrisk belysning i Huse og Forretningslokaler, bedes melde sig inden 12. september paa Laugstol Bruks Kontorer, hvor nærmere Opplysninger erholdes". Den 1. oktober 1885 ble landets første elektrisitetsverk for levering til abonnenter satt i drift. Dette var selvsagt et stort framskritt og snart begynte installasjonene av elektrisitet i Skien. Etter en tid ble det lagt opp til en betydelig utvidelse av kapasiteten, men nyanlegget hadde knapt kommet i gang før kraftstasjonen strøk med i katastrofebrannen 7. og 8. august 1886. Men som kjent ble det ganske omgående satt i verk arbeid med gjenoppbygging av byen, herunder også Laugstol Bruks kraftstasjon som ble satt i drift igjen 17. desember 1889. Man skulle jo tru at alle og enhver i byen var begeistret over denne nyvinningen. Men som alltid når slike milepæler passerer, finnes skeptikere.

Laugstol Bruk

Fortsettelse av «Elektrisitet er farlig det»...

Sånn var det i Skien også og stadsingeniør Adam Collin var blant disse. Han likte dårlig "Lyskompagniets Indretninger af overjordiske Lysledninger i Bygaderne". Ledningene fra anlegget innerst i Hjellevannet ble strukket fra stolpe til stolpe i byen. Slike innretninger var ikke bra. I et brev til Skiens Magistrat og Formandskab, datert 7. oktober 1889, legger han ved et eksemplar av Mørgebladet fra 4. oktober som inneholder en artikkel om forholdene i New York hvor det var eksempler på problemer med disse "overjordiske elektriske Lysledningene". Der borte hadde man hatt diverse problemer med disse ledningene, så stadsingeniøren presiserte på det sterkeste at man måtte sette meget strenge betingelser ved slike anlegg, "hvis man i det hele bør tillade saadanne". Han kommer så med en rekke strenge krav som bør etterleves om man skal fortsette å la folk få elektrisk lys i hjemmene, blant annet mente han at man ikke måtte tillate luftstrek over "Torvet eller offentlige Pladse". Avslutningsvis i sitt brev minner Collin om at de i Skien allerede hadde hatt en ulykke i tilknytning til denne nyvinningen. Uhellet skjedde ved Skiens Telefonsentral hvor en lysledning i luften var "kommet i Berørelse med en Telefonledning og strax slo der Ild i tråden som forplantet sig til flere nummer paa Apparatet, saa dette blev delvis ramponert".

Vi inviterer til medlemsmøte

Tirsdag 20. november på Hauges Minde kl. 18.30.

Det annonserte foredraget om Bratsbergbanen utgår i denne omgang, men vil bli gjennomført i 2019.

I stedet har vi fått Tormod Aulebo til å fortelle om Århus Gård.

Århus gård – en perle i byens nærhet, et kultursenter. Gården er i Telemark Landbruksselskaps eie, - åpen for besøk av dem som vil hygge seg i trivelige omgivelser. Her kan du se Jernaldergården med de mange husa som er bygget opp på dugnad. Dette er blitt en severdighet med 7 små og store bygg – et miljø, en illustrasjon på vikingtid. Tormod Aulebo har fulgt med på utviklingen av alt som har vokst fram på Århus på 2000-tallet. Han vil i lysbildekåseri presentere herligheten for oss med beliggenhet og lokalhistorie - samt idégrunnet for arbeidet med Jernaldergården og Lanbruksselskapet virksomhet.

Beverting og utlodning. Medlemmer kr. 100,- / ikke medlemmer kr. 150,-.

Skien Historielags Årsmøte 2019

Det innkalles hermed til Skien Historielags årsmøte tirsdag 29. januar 2019, kl. 18.30 på Hauges Minde i Skien.

Saksliste: **Valg av møteleder og møtereferent – Årsberetning - Regnskap - Fastsettelse av medlemskontingent - Innkomne forslag – Valg.**

Forslag som ønskes behandlet på årsmøtet sendes leder Per Forsberg – E-post: pk.fors@icloud.com innen 29. desember 2018. Etter årsmøtet blir det åpent møte med foredrag av Jan Terje Olsen med utgangspunkt i næringslivet i gamle Skien. *Beverting og utlodning. Medlemmer kr. 100,- / ikke medlemmer kr. 150,-*

Redaksjonskomite for «Brynet»

Thorbjørn Wahlstrøm, Per A. Svenkesen, Arne Kristian Sneltevdet og Inge Bjørnbæk

Skien Historielag